

2. PANTELIMON NICOLESCU — MONU

(1901—1980)

Am o datorie mai veche față de cel ce a fost poetul Pantelimon Nicolescu-Monu. A avut încrederea în condeii acestor însemnări scriindu-i cu limbă de moarte asemenea cuvinte : „Simt că, nu peste mult, cortina se va lăsa. Am unele materiale strânse cu mîgală. Nu le pot încredința decît unui om care să le poată întrebuința, cerceta și pricepe concordanța lor cu timpul (. . .), dă pe la mine și vezi-le. Sînt sigur că te vei opri asupra lor (. . .)”¹. Am fost la ultimul său domiciliu, în București. I-am văzut biblioteca și manuscrisele. Mi-a povestit despre sine și l-am înțeles. Avea să-mi trimită cîteva scrisori, o notă autobiografică și un colet cu manuscrise².

Monu a fost un învățător luminat, un politician cu vederi progresiste, un publicist cu predilecție pentru didactică, dar și un scriitor care și-a încercat talentul în schițe despre oamenii satului și în poezii cu suflet înnoitor.

Pantelimon Nicolescu s-a născut la 1 februarie 1901 în Sănătești, sat al comunei Arcani — Gorj; părinții lui, Nicolae și Maria, au fost țărani săraci iar mama nu știa carte. A urmat școala primară în sat cu învățătorul Ion Petrescu, apoi cursurile Gimnaziului „Tudor Vladimirescu”, Tîrgu-Jiu și ale Școlii normale Pitești. În 1920 s-a încadrat în învățămînt, la Bîlta — Gorj. Din 1923 și-a stabilit domiciliul în Stănești — Gorj, unde s-a căsătorit și a rămas în învățămînt, pînă la pensionare, iar din 1964 s-a mutat pentru totdeauna la București, unde l-am cunoscut și noi. S-a stins din viață în 1980.

Monu și-a împărțit viața între școală, politică, creație literară și publicistică. Pe tărîmul școlii a activat o vreme și ca inspector școlar, dar s-a preocupat mai ales de Asociația învățătorilor din Gorj, de revista acesteia și de publicarea, în colaborare cu C.V. Cătuș, a 14 manuale dedicate claselor mici, pentru care a fost distins cu titlul de învățător emerit.

A fost membru al P.C.R. din ilegalitate, întemeietor la Gorj al Frontului Plușarilor și președinte al acestui partid și primul președinte județean al Frontului Democrației Populare.

PANTELIMON NICOLESCU-MONU

Ca publicist a început fiind la școala normală iar ca scriitor, Monu a debutat în 1921, cu schițe din viața școlii, în revista „Lamura”. A semnat versuri, articole și proză scurtă în „Crinul satelor”, „Gorjanul”, „Curentul nou”, „Revista învățătorimii gorjene”, „Țara lui Litovoi”, „Gazeta Jiului” și „Steagul nostru”, publicații apărute în Gorj. Unele schițe literare și poezii au fost publicate sub semnătura lui Monu în „Universul literar”, „Curentul”, „România literară”, „Luceafărul” și „Scînteia” de la București, „Pămînt și suflet oltelesc” din Craiova, „Datina” de la Drobeta Turnu-Severin ș.a. În ultimii ani ai vieții a participat la întrunirile cenaclului bucureștean „Mihail Sadoveanu” și a publicat proză scurtă într-o plachetă a acestui cenaclu.

Articolele scrise de Monu au un țel nobil, acela de a educa. Concepția sa despre publicații în general și-a exprimat-o în articolul „Presa” apărut în „Gorjanul”, în care spunea : „întotdeauna am considerat presa o școală de adulți”³.

Poeziile lui Monu aduc scrieri de talent, deși au fost pe drept criticate pentru stilul lor adeseori neglijent⁴. Unele din poezii rezistă prin imagini artistice alese, altele cel puțin prin sublinierea în limbă versificată a unor sentimente și atitudini durabile, ori a unor adevăruri care atrag atenția cititorului.

Poezia „Eu și tu”, scrisă și publicată în 1932⁵, amintește de ideile eminesciene din poemul „Împărat și proletar”, cu toate că este departe de a intra în comparație cu acesta :

„Cine dă vreo importanță fumului ce piere-n vînt ?

Cine stă s-asculte astăzi muta multilor durere,

Cari cad sub o povară hărăzită pe pămînt ?

Cine-i cel ce pot-să dea o dulceagă mîngiere ?...

Ai văzut ? Ce bine-mi pare ! Unu-n lume mai puțin.

Golul tău nu se cunoaște ! Ești o mîină de pămînt,

Din colosul de țărînă ; iar în urmă-ți alții vin

Și-or găsi mai mult o coajă, ce-or mîncă-o-n vesel cînt !

Ai căzut tu pentru mine ? Tu erai dator să mori !

Eu, sunt eu, deasupra legii, iară tu ești doar un prost !

De cînd lumea, mi-este dată să risip mereu comori,

Chiar de sunt strinse de tine ! Așa e, așa a fost !

Mori și n-ai drept la răsplată ! Și răsplata e a mea !

Nu vezi că eu sunt mai tare ? Legile au doar un rost,

Ca să-ți spună : “Tu muncește și sî mori, că ești un prost !”

Le-am făcut azi ca și mîine și le-oi face pururea”.

În 1941, în plin război, versurile lui Monu au devenit o chemare la luptă, ca poezia „În țara lui Litovoi”⁶, poate cea mai frumoasă din cîte a scris. Reținem îndemnul prin faptele primului voievod oltean :

„Tulnicul de aramă răsună la «Curte».

Din morți, în tinia scundă, trezit sta Litovoi.

Durerea-l sfișie, și-o clipă-l amurte,

Își scutură barba și glasul-i pornește apoi :

«Aprindeți pe virfuri, în nori, vîlvătae :
La Crui, la Porceni, la Schela și Bîta ;
Să afle, din lănoare și Olt că-i bătae ;
S-alerge cum pot : cu coasa, cu furca și bîta.»

Buliga și Daia să treacă prin codrii spre Strei,
C-acolo-i-așteaptă și frate-meu Bărbat,
Vîlcan și cu mine, vom trece prin chei,
Dînd veste la Argeș, ...că noi am plecat».

Cînd miezul nopții bate, s-aruncă oastea toată:
Și-ntr-un măcel sălbatic-ngenunche Litovoi.
Cu ultima suflare, cu drag l-ai lui mai cată :
«Și astăzi eu mor liber, tot ca-n șapte-și doi».

Cocoșii cîntă-n Iaidici și morții intră-n cripte.
Pe Iii, spre Curtișoara se pierde voievodul;
Ca-n noaptea următoare să iasă din morminte:
Din țara lui spre luptă, să iasă tot norodul.

Căci Litovoi nu are odihnă în mormînt
Cît timp aude geamăt de frate subjugat.
...Se bate el cu morții, pe sfintu-ne pămînt,
Cînd celor vii le-teamă și lupta au uitat».

Asemenea versuri amintesc de „Umbra lui Mîrcea la Cozia”, din creația lui Grigore Alexandrescu.

Căutările pentru a înțelege drumul spre o lume nouă l-au subjugat neîncetat pe Monu și transpar în versurile lui cu idei ale emancipării. Ele dovedesc o fire încrezătoare care învinge greutățile spre o țintă precisă, ca în poezia „Călătorii” :

„Nebune călător ! Ce-ți croești drum prin stîncă,
Cînd alături se găsește limpede, frumos drumeag ?
Mîna ta-i neputincioasă și-au cercat și alții încă
Drum prin munte ; dar căzut-au toți șireag !

Hai pe drumul fără piedici și pe care toți apucă.
Ce frumos este peisajul, încît sufletu-ți desfată !
Mai curînd un drum în soare ar putea ca să se ducă ;
Dar prin piatra ce-ți stă-n față, niciodată, niciodată !

Sînt nebun ? Se poate asta, dar prin stîncă-i drumul drept.
Dincolo de piatra mare e lumină. Ah, lumină !
Să te văd statornicită, să te scoli cu foc în piept
Și să mor, ca-n urmă-mi apoi, lume nouă va să vină.

Drumul nostru larg și vesel se sfîrșește în genune,
Drumurile fără muncă, toate-nșală, că ascund
La un capăt, sau în fiecare clipă, nu minune,
Ci prăpăstii cu-ntuneric și noroaie fără fund.

Că în toată a mea viață voi fi rob acestei stînci ?
O, o știu de mult prea bine, precum știu că am să cad ;
Dar un picur de lumină pentru negurile-adînci
Costă vieți, și mi-o dau vesei să croiesc luminii vad.

Murim toți ; nu la fel însă, că depinde de cum mori.
Una-i să cazi în mocirlă, alta-i să mori sus pe creste,
Învelit în raze multe, de la aștri și din sori.
...Deci, la drum și fiecare să-și cinstească-a lui poveste".

Monu avea mare încredere în puterea cadrelor didactice
de a lumina poporul, de a-l chema la fapte pentru o lume
nouă.

Sonetul „Învățătorul”⁸, deși contradictoriu în final, e în
prima parte un imn pentru dascăl și învățătură :

„L-am întilnit albit de tînăr cu ochii faruri prinse-n ceară.
În diminețile cetoase, cu neguri învelite-n ploi,
Pe drumul îmbetit sub dilme și sub troene de noroi.
Vorbea ceva, de lumi visate și zbîndite-n fapt de seară.

Sfioși ne întrebau salcîmii, atît de strîmbi și-atît de goi !
Am stat de vorbă-n drum, tovarăși, să zămislim o lume clară
Și-n sufletele n-florite suna a vremurilor fanfară...
Și brazda ne-a grăit în șoaptă : «Eu v-am chemat

pe amîndoi.» !

Cu rezonanțe din poeziile lui Coșbuc și Goga, poeziile
lui Monu despre dezrădăcinarea intelectualului de la sate au
o frumusețe aparte. Așa sînt „Scrisoare — dedicată tinerilor
învățători”⁹, „O sat !...”¹⁰ și „Reîntors...”¹¹, cu adevărat anto-
logice.

Alte poezii ale lui Monu aduc vibrația unui suflet sen-
sibil în fața naturii, ca în acest fragment din „Tablou de iar-
nă”¹² :

„Murea aseară toamna pe brațul unui pin
Și respira rugină din frunze și suspin ;
Iar noi treceam cu viața zglobiu peste covor,
În lacrima pădurii pluteam de cald fior”.

Poeziile publicate în 1971 în „Luceafărul”¹³, sub titlurile „Echilibru” și „Mărturisire”. scot din condeiul lui Monu încrederea în viață perpetuă, una din ele sfârșind cu versul „Bună dimineața, viață !”.

Proza scurtă risipită sub numele lui Monu în diverse publicații aduce fapte ale oamenilor obișnuiți, adesea cu tentă moralizatoare, expuse în limba neaoșă, simplă, fără veleități artistice deosebite și se încadrează în efortul unui dascăl de provincie care a găsit și în literatură un mijloc de educație permanentă.

După A. Ștefulescu, Pantelimon Nicolescu — Monu a fost al doilea învățător care a ajuns în fruntea dascălilor gorjeni și le-a oferit un exemplu de activitate creatoare în slujba culturii și artei.

¹ Scrisoare originală autografă din 28 octombrie 1975.

² Ne-a oferit manuscrisul unui „Abecedar”, nepublicabil, și Caietele I—II privind istoricul „Asociației învățătorilor din Gorj”.

³ Monu, *Presa*, în: „Gorjanul”, Tîrgu-Jiu, nr. 7—8, din 21—28 februarie 1931.

⁴ Profesorul Mircea Pirvulescu face o asemenea critică poeziilor lui Monu în ziarul „Gorjanul”, anul VI, nr. 8—9, aprilie—mai 1929.

⁵ Monu, „Eu și tu”, în: „Revista învățătorimii gorjene”, Tîrgu-Jiu, anul III, 1932, nr. 6—7.

⁶ Idem, *În țara lui Litovoi*, în: „Revista învățătorimii gorjene”, Tîrgu-Jiu, anul XII, ianuarie—februarie 1941, nr. 1—2, p. 37—38.

⁷ Idem, *Călătorii...*, în: „Revista învățătorimii gorjene”, anul III, 1932, nr. 8, p. 14—15.

⁸ Idem, *Învățătorul*, în: „Țara lui Litovoi”, anul XI, 1940, nr. 1—2—3, p. 51

⁹ Idem, *Scrisoare. Dedicată tinerilor învățători*, în: „Revista învățătorimii gorjene”, anul VII, 1936, nr. 7—8, p. 23—24.

¹⁰ Idem, *O, sat !...*, în: „Revista învățătorimii gorjene”, anul VI, 1935, nr. 9—10, p. 27—28.

¹¹ Idem, *Reîntors...*, în: „Revista învățătorimii gorjene”, anul VII, 1936, nr. 3—4, p. 38.

¹² Idem, *Tablou de iarnă*.

¹³ Idem, *Echilibru și Mărturisire*, în: „Luceafărul”, București, anul XIV, 1971, nr. 1 (453), 2 ianuarie.